

Litteratur

THEDE PALM:

Ambassadörens minnen

Ambassadör Gunnar Hägglöfs nyutkomna bok »Möte med Europa» (Norstedts) innehåller nästan, inte riktigt, de perfekta diplomatmemoarerna. Det är en genomkultiverad, välskriven bok. Vad man saknar är det som författaren inte velat berätta och de omdömen, som han måste ha haft på tungan men inte fällt. Ändå fattas det varken innehåll eller omdömen i boken. Man läser den med behållning. En fortsättning är ställd i utsikt, och den har man rätt att se fram emot.

Boken har en undertitel med namnen på fem städer, där Hägglöf tjänstgjort 1926–1940, vilket senare årtal sätter gräns för den här gången. Till de fem kunde ha lagts Stockholm. Där började han 1926, där arbetade han 1940. Han berättar ganska utförligt om hur han hamnade i UD. Han hade gjort snabba studier i Uppsala och hade kunnat fortsätta där om han velat. Mest av en tillfällighet sökte han till UD. Där hade året innan av 18 sökande endast en blivit antagen, nämligen Stig Sahlin. Nu accepterades Gunnar Hägglöf. Båda kom att gå långt och gjorde sig förtjänta av sin framgång på grund av begåvning, kunskaper och skicklighet. Men Hägglöf kunde gärna ha nämnt att de också kom från mycket förmögna hem. Detta var nämligen förutsättningen för att de fick sin chans. Studenter från vanliga hem vid 1920-talets början hade ytterligt få möjligheter till sådana utlandsresor som ungdomar numera kan göra. Endast den som haft råd och tillfälle att studera utomlands kunde som inträdesprov tänkas diskutera på franska med Theodor Adelswärd om liberalismens framtid eller med Arthur Engberg om hur Voltaire försvarade Calas.

Det framgår av Hägglöfs eleganta skildringar av olika händelser och människor att han var en skarpsynt ung iakttagare. Man skulle alltså gärna ha velat veta mera om vad han såg och hörde t ex i Moskva, där en diplomat 1930 kunde umgås med ryssar utan att hindras av polisen. Det blev snart annorlunda.

De bästa miljöskildringarna får man nu hos Hägglöf i miniatyrformat: minister Ehrensvärd då han öppnar morgonposten på sin legation i Paris och låter varje skrivelse från Stockholm, som ej är undertecknad av utrikesministern, droppa ned på golvet där attachén får plocka upp den; middagen där Churchill dricker konjak genomgående i stället för vin och talar om Karl XII. De bästa personschildringarna är kanske de av Per Albin Hansson och av Rickard Sandler.

När Hägglöf återkom från Moskva för att tjänstgöra i UD, gjorde han en föredragning om Sovjetunionen och mötte då statsministern. Denne frågade om mycket, och helst ville han höra om bolsjevikerna. Enligt Hägglöf hade Hansson, liksom Wigforss, en hemlig beundran – »en liten röd ros i sina hjärtan» – för revolutionen, trots att båda kände till hur den genomförts. Den romantiska bolsjevikbeundran, som höga regeringsmedlemmar i Sverige har haft, är så mycket märkligare som de ju måste ha vetat att bolsjevikerna var en minoritet, som med hänsynslöst våld införde och sedan befäste en diktatur när den socialistiska revolutionen redan skett. De röda rosorna kanske inte var så små.

Vad Hägglöf skriver om Sandler bidrar till att förklara denne ganska okände politiker, som var Sveriges utrikesminister då andra världskriget bröt ut. Att Sandler placerades på denna post berodde väl på regeringschefens och andra socialdemokraters bristande intresse och rent av oförståelse för utrikestjänsten. Europa var ingen levande realitet för dem. För Sandler tycks ett liv bland luftslopp inte ha fallit sig onaturligt – han hade som statsminister varit ansvarig för 1925 års svenska härordning – och alltså anpassade han sig utmärkt till nedrustningsförhandlingarna i Genève. Han satt förtjust i en budgetteknisk kommission och löste »kvistiga frågor i Rumäniens, Tysklands och Mexicos försvarsbudgeter». Från detta egendomliga nöjesliv kallades han hem på hösten 1932 för att bli utrikesminister. 1933

tog Hitler makten, i oktober lämnade Tyskland både Nationernas förbund och nedrustningskonferensen. Därmed var denna död. Inför detta faktum gav Sandler order om – att den svenska delegationen i Genève skulle fortsätta sitt arbete.

Per Albin Hansson gjorde i oktober 1939 Hägglöf till konsultativt statsråd, vilket denne förblev till i december, då samlingsregeringen bildades. På detta sätt kom han att vara närvarande vid den beredning, där Wigforss drabbade samman med Sandler angående mineeringarna i Bottniska viken, vilka förberetts tillsammans med finnarna. Hans anteckningar från detta tillfälle är av särskilt värde, eftersom han själv var ny i kretsen och ny inför denna sida av svensk utrikespolitik. Sakläget är ju känt förut, delvis genom Hägglöf själv: motsättningen mellan Wigforss och Sköld, den bristande kontakten mellan Hansson och Wigforss, och Sandler plötsligt ställd inför frågor från regeringsmedlemmar som knappt vetat

att Sverige hade utrikespolitiska problem, långt mindre att vi åtagit oss ett ansvar. Detta läge kunde teoretikern Sandler inte behärska. Hans efterträdare Günther ställdes inför liknande problem i kanske än högre grad – han satt i regeringen tillsammans med Bramstorp och Andersson i Rasjön! – men löste dem på sitt praktiska sätt genom att från början nära samarbeta med regeringschefen och ignorera de andra.

Hägglöf berättar, att när Per Albin Hansson 1932 också var i Genève, följde han en gång med på en utflykt upp mot Alperna. Från ett ställe på vägen hade man en utmärkt vy över Mont Blanc. Hansson beskådade panoramat och sade: »Det var som fan! Och ändå föredrar jag Romeleåsen.» Ja, sådant är en smaksak och inget fel. Men den 9 april 1940 kom, och då först uppenbarade sig för svenska politiker, vare sig de ville det eller inte, en annan värld bortom idyllen.